

УДК 330.59 (477)

Чабан В.В.

аспірант

Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана**РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ**

У статті охарактеризовано та проаналізовано рівень життя населення в Україні в умовах ринкової трансформації її економіки.

Ключові слова: рівень життя населення, матеріальний добробут, домогосподарства, соціальна нерівність, заробітна плата, соціальна політика.

Чабан В.В. УРОВЕНЬ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ В УКРАИНЕ

В статье охарактеризован и проанализирован уровень жизни населения в Украине в условиях рыночной трансформации ее экономики.

Ключевые слова: уровень жизни населения, материальное благополучие, домохозяйства, социальное неравенство, заработная плата, социальная политика.

Chaban V.V. THE STANDARD OF LIVING OF THE POPULATION IN UKRAINE

The article describes and analyzes the standard of living of the population in Ukraine in the conditions of market transformation of its economy.

Keywords: standard of living of the population, material wealth, households, social inequality, wages, social policy.

Постановка проблеми. Рівень життя населення протягом тривалого часу залишається однією з основних соціально-економічних категорій, що не тільки характеризує матеріальний добробут окремої людини, а й визначає узагальнений результат діяльності економіки країни за певний період. Сьогодні рівень життя слід розглядати не як інтегральне статистичне утворення з похідних доходу та характеристик якісних аспектів життя, а як системоутворювальний показник, який, з одного боку, виступає індикатором соціальної ефективності (або й ефективності взагалі) функціонування економічної моделі країни, а з другого, його слід ототожнювати з катализатором подальшого прогресу суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем рівня життя населення в Україні набуває дедалі більшого значення з погляду виявлення соціально уразливих груп населення та створення ефективно діючої соціальної політики. Серед вчених, які досліджували проблеми надмірної диференціації в доходах населення та зниження життєвого рівня населення в перехідний період в Україні, потрібно виділити праці І.М. Бабака [1], Н.П. Борецької [2], А.Г. Гвелесіані [3], В.М. Гейця [4], О.А. Грیشнової [5], Е.М. Лібанової [6–7], О.Ф. Новікової, О.І. Амоші, В.П. Антонюк, І.В. Качалової, Н.С. Василенко [8], В.О. Мандибури [9], І.М. Миценка [10], М.М. Руженського [11], В.М. Новікова [12], Н.М. Холода [13], Л.С. Шевченко [14].

Мета статті. На основі викладеного можна сформулювати дослідження, яке полягає в обґрунтуванні та аналізі рівня життя населення в Україні, а також у тому, що життєвий рівень населення залежить від способу виробництва, який характеризується відносинами власності, рівнем розвитку матеріальної бази суспільства, сфери послуг та суспільною продуктивністю праці, від способу життя, що визначається загальними проявами життєдіяльності людини, а саме величиною потреб у різних життєвих благах та можливістю їх задоволення, виходячи з пропозиції товарів та послуг на ринку та реальних доходів населення. На рівень життя населення впливає ряд економічних, соціальних, політичних, культурних, інноваційних, екологічних та інших факторів.

Виклад основного матеріалу. Вивчення рівня життя населення України та його динаміки – важлива складова комплексного аналізу соціально-економічного положення країни, який проводиться з метою розробки адекватних заходів соціальної політики держави. Рівень життя як соціально-економічне явище в сучасному суспільстві має безліч аспектів. Якщо раніше він характеризувався невеликою кількістю індикаторів, головною з яких був показник доходів, то зараз дана категорія включає характеристики не тільки окремого домогосподарства або суспільного прошарку, але й усього соціуму в цілому.

Головною метою економічного розвитку країни та діяльності державних органів влади є створення умов для найбільш повного задоволення зростаючих матеріальних і духовних потреб людей. Рівень задоволення цих потреб прийнято вважати характеристикою рівня життя населення [15].

Рівень життя є складною та системною соціально-економічною категорією, яка відображає сукупність відносин та умов, що визначають життєдіяльність та розвиток людей. Рівень життя характеризує досягнутий на певний проміжок часу в суспільстві ступінь задоволення різноманітних потреб населення.

Сучасний економічний словник дає таке визначення рівня життя: «...це рівень добробуту населення, споживання благ і послуг, сукупність умов і показників, які характеризують ступінь задоволення основних життєвих потреб людей» [16, с. 23].

Фактори, що мають вплив на рівень життя населення, можна поділити на дві групи: економічні та неекономічні. Економічні фактори пов'язані з відносинами виробництва, розподілу, обміну та споживання у суспільстві, що визначають економічний розвиток у будь-якій країні, без якого неможливо забезпечити достойний рівень життя громадян. Дані група факторів є динамічною, вони постійно змінюються [17, с. 123].

У даний час Україна переживає складний період розвитку державності, що відбивається на її населенні. Починаючи з 1993 р. чисельність постійного населення країни зменшується приблизно на 300–400 тис. осіб щорічно. За прогнозом Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України, до

2050 р. чисельність населення України може скоротитися до 35 млн. осіб. Це скорочення зумовлене великою кількістю факторів, серед яких економічна криза, зміна типу і режиму відтворення (переважання смертності над народжуваністю людей), негативні тенденції у міграційних процесах, екологія та ін. [18].

На жаль, за рівнем смертності Україна посідає перше місце в Європі [19].

Зниження рівня життя основної маси населення України супроводжується зростанням безробіття. Незареєстроване безробіття в багато разів перевищує офіційні показники і сягає сьогодні майже п'ятої частини економічно активного населення. В умовах відсутності ефективної системи соціального захисту ця група населення взагалі не має будь-яких засобів до існування. Від зниження рівня життя найбільш страждають групи населення, які не можуть самостійно повністю забезпечувати задоволення своїх потреб – люди похилого віку, діти та інваліди, тобто саме та частина населення, за рівнем життя якої визначається добробут суспільства. Ці категорії населення сьогодні найбільше підпадають під ризик опинитися за межею бідності, тому що система державного соціального захисту не може гарантувати їм навіть відносно задовільні умови існування. Високий та задовільний рівні життя є сьогодні виключним явищем, яке практично не фіксується даними офіційної соціально-економічної статистики та опитуваннями населення. Але в суспільстві вже з'явилася соціальна група багатіїв, відмінною особливістю яких є володіння капіталом у класичному розумінні цього поняття.

Останніми роками спостерігається стрімке зростання соціально-економічної нерівності, що веде до поляризації суспільства. Майже 90% населення України сьогодні живе за межею бідності, 5% складають ті, кого можна віднести до середнього класу, і 5% – до багатих людей.

За роки незалежності України відбувся основний перерозподіл коштів, склалися певні класи та верстви населення. Основною проблемою, з якою зіткнулося суспільство, є його велика соціальна нерівність. Населення розподілилося на дві основні, при цьому досить чисельно нерівномірні групи – бідні та багаті. Розрив у їх доходах настільки великий, що так званого «середнього» класу в Україні фактично немає [20].

Україна будує соціально спрямовану ринкову економіку з орієнтацією на європейські стандарти. Показниками ефективності такої економіки є високий рівень життя населення. Вирішення проблем щодо забезпечення його зростання, особливо у період глибокої економічної кризи, часто пов'язують саме із соціальною функцією політики держави. Оскільки основною складовою рівня життя населення є матеріальне становище (основні показники – доходи та витрати громадян), а ситуація у сфері доходів характеризується постійним соціальним напруженням, тому надзвичайно важливими є наукові дослідження, пов'язані з теоретичними та практичними аспектами доходів і життєвого рівня, відслідковуванням тенденцій у їх зміні з метою своєчасного коригування механізму реалізації соціальної політики.

Одне з центральних місць у системі оцінки матеріального добробуту населення займають показники доходів і витрат. У монетарній економіці саме доходи характеризують економічний статус особи чи домогосподарства. Але трансформаційні процеси, що відбулися в економіці України, вплинули на специфіку формування доходів населення, а саме: призвели до появи значних масштабів тіньових надходжень.

У результаті цього доходи перестали відображати реальний рівень добробуту населення, що викликало потребу вивчати їх тільки в тісному зв'язку з показниками витрат.

Доходи – це дійсно складна і багатогранна соціально-економічна категорія, до складу якої включають заробітну плату, прибуток та змішаний дохід, доходи від власності (одержані), соціальну допомогу та трансферти.

Друге місце за вагомістю після заробітної плати становлять доходи населення у вигляді соціальної допомоги і трансфертів – 36,7%, 37,8%, 40,7%, 38,4%, 37,1%, 37,4% відповідно за роками [21]. Така ситуація свідчить про те, що більше третини населення одержує дохід від держави у формі соціальної допомоги й трансфертів. Це говорить, скоріше за все, не про турботу держави стосовно населення, а про скорочення зайнятості, зростання частки соціально незахищених, про вади діючої державної системи соціальних виплат і, врешті-решт, про «проїдання» бюджетних коштів.

Третє місце займають доходи від підприємницької діяльності та від власності – 18,5%, 19,2%, 18,4%, 20,7%, 21,1%, 20,4% відповідно. Це є свідченням того, що тільки менше п'ятої частини населення заробляє підприємницькою діяльністю або використовує свою власність [22, с. 121]. Проте ми маємо справу з офіційною статистикою, у зв'язку з чим необхідно пам'ятати, що саме у секторі підприємницької діяльності існує найвищий рівень тінізації доходів, тому реально частка доходу від підприємницької діяльності є більшою.

Отже, структура доходів населення України характеризується негативною диспропорцією: питома вага заробітної плати є не набагато більшою, ніж питома вага соціальних трансфертів.

Основною причиною низького рівня життя населення в Україні є: відсутність оплачуваної роботи для частини працездатного населення, низька оплата праці працюючим громадянам при енергозатратній економіці, існування певних диспропорцій в заробітній платі, важкі умови праці тощо.

Забезпеченню народного добробуту повинні сприяти безкоштовні послуги закладами соціальної сфери (освіти, охорони здоров'я, культури). Оскільки бюджетне фінансування в даний час є недостатнім, а колективні джерела фінансування тільки почали створюватися, витрати населення на отримання цих послуг досить вагомі, що негативно впливає на рівень та якість життя народу. Показники рівня та якості життя населення України підтверджують, що заходи, які держава живає для поліпшення життя (підвищення мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму тощо) є вкрай недостатніми.

Українська держава в умовах відсутності достатніх фінансових коштів для переорієнтації економіки із сировинних галузей на наукоємні повинна створити такі умови, щоб працездатне населення змогло реалізувати свій творчий потенціал та забезпечити якісне життя, а непрацездатне – отримало гідний соціальний захист [20].

Уявлення про рівень життя перш за все дає аналіз потреб, задоволення яких необхідне для життєдіяльності. Найважливіші серед них (перша група) – одяг, взуття та інші предмети та складові. Другу групу потреб створюють духовні (інтелектуальні) умови життя і, нарешті, третю – соціальні потреби, що задовольняються в процесі суспільної діяльності. Усі три групи потреб породжено не тільки природними, але й історичними умовами життя.

Рівень життя є достатньо складною і багатогранною категорією. Не дивлячись на те, що багато елементів життєвого рівня взаємозв'язані між собою, вони мають значні особливості, специфіку і для їх комплексної характеристики потрібне використання відповідної системи специфічних показників. Через відсутність раціонального способу об'єднання різних показників такої системи в єдиний показник у вітчизняній і міжнародній практиці визнана неможливість використання одного показника, що всесторонньо характеризує рівень життя.

Існує думка, що рівень життя відображає стан економіки. Економістів, зокрема тих, хто спеціалізується на економіко-математичному моделюванні рівня життя, насамперед цікавить та грань потреб, формування і задоволення якої залежить від виробництва. Тому в економічній літературі найбільш поширено уявлення про рівень життя як про кількість споживаних матеріальних, культурно-побутових і соціальних благ і ступеня задоволення потреб у них на досягнутій стадії розвитку продуктивних сил.

Слід зазначити, що шляхи і методи підвищення рівня життя людей в різні періоди розвитку країни неоднакові, перш за все через змінні економічні можливості. Якщо в перші роки існування радянської влади вони дозволяли лише частково регулювати матеріальне положення шляхом перерозподілу благ на користь робочого класу, то в довоєнні роки зростання рівня життя було пов'язане з плановими заходами, спрямованими на ліквідацію безробіття, збільшення фонду заробітної плати, доходів населення і виробництва товарів народного споживання. Відновлення економічного потенціалу країни в післявоєнні роки і його подальше зростання дозволили спочатку здійснити заходи щодо підвищення рівня життя всього населення (шляхом, наприклад, неодноразових знижень роздрібних цін), а потім перейти до диференційованого зростання добробуту.

Так, рівень життя можна розглядати в трьох аспектах: стосовно всього населення; за його соціальними групами; відносно сімей з різною величиною доходу. Останні дві категорії є особливо важливими для характеристики ступеня розшарування населення за майновим станом. Вони активно вивчаються, оскільки зближення добробуту різних груп населення і скорочення диференціації доходів сімей є пріоритетними цілями соціальної політики розвинених країн.

Різноплановість поняття «рівень життя» обумовлена різноманітністю показників. Ці показники можуть характеризувати окремих елементів рівня життя або всю сукупність. Відповідні показники містять у собі:

- здоров'я (можливість вести здоровий спосіб життя на всіх ступенях життєвого циклу; вплив порушення здоров'я на окремих осіб);

- індивідуальний розвиток шляхом навчання (засвоєння дітьми основних знань і навичок, а також цінностей, необхідних для їхнього індивідуального розвитку й успішної діяльності як члена суспільства; можливість продовження самоосвіти й уміння використовувати ці уміння; використання і розвиток індивідуумами своїх знань, навичок і мобільності, що вимагаються для реалізації їхнього економічного потенціалу і при бажанні дають можливість для їхньої інтеграції з економічним процесом; збереження і розвиток культурного розвитку індивідумом для того, щоб зробити свій внесок у благополуччя членів різних соціальних груп);

- зайнятість і якість трудового життя: (наявність вигідної роботи для тих, хто прагне її одержати; характер трудової діяльності; задоволеність індивідуума своїм трудовим життям);

- час і дозвілля (можливість вибору свого часопродовження);

- можливість придбання товарів і користування послугами (особиста можливість придбання товарів і користування послугами; кількість людей, що випробують матеріальні позбавлення; ступінь рівності в розподілі товарів і послуг; якість, можливості вибору і приступність товарів і послуг, вироблених у частці і суспільних секторах; захист індивідумів і їхніх родин при виникненні економічних труднощів);

- особиста безпека і правові органи (насильство, переслідування, і занепокоєння, заподіяні індивідумові; справедливість і гуманність правових органів; ступінь довіри індивідумом правовим органам);

- соціальні можливості і соціальна активність.

Тому, на думку авторів, доцільним є угруповання показників, що характеризують рівень і якість життя населення.

Через неможливість характеристики життєвого рівня за допомогою будь-якого одного показника оцінювати й досліджувати цю категорію можливо лише з використанням системи статистичних показників.

Статистичні показники життєвого рівня розраховуються, як правило, на одного середньостатистичного мешканця. Але, враховуючи сучасний підхід до населення країни як до сукупності сімей чи домогосподарств, безпосередньо в яких і формується добробут, здійснюється дослідження рівня життя за відношенням до всього населення, до сімей, домогосподарств (особливо з різною величиною доходу), до окремих соціальних груп.

Отже, підвищення рівня життя населення є головною метою будь-якого прогресивного суспільства. Держава зобов'язана створювати сприятливі умови для довгого, безпечного, здорового і благополучного життя людей, забезпечуючи економічне зростання і соціальну стабільність суспільства [15].

Сьогодні домашні господарства є центральним об'єктом дослідження та оцінки рівня життя, оскільки представляють практично все населення і на їх рівні зосереджені основні економічні, соціальні та демографічні характеристики становища та статусу населення. Адже робити обґрунтовані висновки про якість життя населення можна, лише дослідивши показники життєвого рівня різних доходних, майнових та соціально-демографічних типів домогосподарств. Разом із тим обґрунтована оцінка рівня життя населення країни загалом можлива на основі даних про кількість та співвідношення груп домогосподарств, які мають різні показники рівня життя.

Соціальне відторгнення є відносно новою концепцією, що наразі не має універсального визначення, хоча протягом десятиліть вона розвивалась паралельно з ідеями забезпечення соціальних прав і підвищення добробуту населення Євросоюзу.

ЄС визначає соціальне відторгнення як процес, за якого окремі групи населення або окремі люди не мають можливості повною мірою брати участь у суспільному житті внаслідок своєї бідності, відсутності базових знань і можливостей або в результаті дискримінації. Це відокремлює їх від працевлаштування, отримання доходів і можливості навчання, а також від соціальних і суспільних інститутів та заходів. Вони мають обмежений доступ до влади та при-

йняття рішень органами влади і, таким чином, часто не можуть взяти участь у процесах розроблення та прийняття рішень, що впливають на їх повсякденне життя.

Отже, соціальне відторгнення є проявом прямого порушення базових прав людини – на якісну освіту, медичні послуги і добре здоров'я, прийнятний рівень життя, доступ до культурного надбання, захист своїх інтересів і загалом на участь в економічному, соціальному, культурному, політичному житті – та ознакою низького рівня людського розвитку в країні. Воно полягає в тому, що окремі люди, групи або цілі співтовариства страждають від низки взаємопов'язаних проблем, таких як безробіття, низька кваліфікація, низький рівень доходів, погані умови життя, високий рівень злочинності, розпад сімей тощо.

Концепція соціального відторгнення підкреслює багатосторонність проблем і звертає увагу на інституційні, політичні та економічні процеси, що породжують це явище.

Бідність, відсутність базової компетентності й можливостей навчання впродовж життя або дискримінація можуть спричинити не просто неконкурентоспроможність на ринку праці, а фактично відлучити людину від зайнятості і належних доходів, перешкоджати отриманню соціальної допомоги та залученню до суспільного життя. Безробітний, наприклад, може легко стати бідним, що зумовлюється відлученням від роботи, а отже, і доходів від зайнятості та спричиняє залежність від соціальної допомоги. Економічна депривація обмежує участь у громадському житті суспільства, відпочинку, діяльності сім'ї та доступі до медичних і соціальних послуг. Це може викликати відчуття маргінальності та своєї незначної цінності для суспільства, що, в свою чергу, призводить до почуття сорому та пасивності.

Наслідком може стати втрата або відмова від своєї соціальної мережі, скорочення соціальних контактів і нездатність жити відповідно до соціально прийнятних норм і цінностей, подальша стигматизація та дискримінація.

Важливим важелем захисту своїх прав і, відповідно, запобіжником соціальному відторгненню є розвинуте громадянське суспільство, яке забезпечує реальні можливості будь-якого об'єднання груп за демографічними, соціальними або географічними ознаками. Тому в Україні, де ефективно громадянське суспільство ще повністю не сформовано, а переважна частина об'єднаних акцій населення здійснюється під впливом політичних подій та/або політичних лідерів, важко розраховувати на дієві процеси соціального залучення або протидії соціальному відторгненню.

Соціальне відторгнення віддзеркалює часткове або повне вилучення особи (групи) із соціальної структури суспільства й суспільних процесів, є наслідком наявних нормативних або психологічних перешкод їх суспільно значущій ролі. До цієї категорії потрапляють не лише представники так званих найнижчих щаблів суспільства, а й усі, чиє життя визначається ступенем байдужості та жорсткістю контролю з боку інших груп суспільства, а не особистим вибором.

Соціальне відторгнення є багатоплановою, комплексною категорією. Його вивчення має доповнювати традиційні дослідження бідності, оскільки обидва ці явища свідчать про втрати людських ресурсів, можливостей та життєвих шансів, що неприпустимо з позиції соціальної справедливості та забезпечення сталості економічного зростання в майбутньому [23].

Висновки. Покращення ситуації, що склалася, можливе лише за умов державного втручання. Для цього необхідно: розробити соціально-економічну програму змін, яка буде спрямована на забезпечення гідних умов як для формування висококваліфікованого трудового потенціалу країни, так і його якнайповнішої реалізації; забезпечувати адекватну, прямо пропорційну залежність результатів трудової діяльності; здійснювати соціально-економічний захист населення через розподіл та перерозподіл ВВП на засадах соціальної справедливості шляхом встановлення обґрунтованих соціально-економічних стандартів, які відповідають рівню життя європейської спільноти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабак І.М. Бідність в Україні: методологічний аспект // Стратегія розвитку України: соціологія, економіка, право. – 2008. – № 1/2. – С. 201–204.
2. Борецька Н.П. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми : монографія / Н.П. Борецька – Донецьк: Янтар, 2001. – 352 с.
3. Гвелесіані А.Г. Диференціація грошових доходів населення: аналіз, прогноз та механізм регулювання : монографія / А.Г. Гвелесіані – К.: Ін-т демографії та соц. дослідж. НАН України, 2008. – № 154. – С. 4.
4. Геєць В.М. Економічні передумови стабільного соціального розвитку в середньостроковій перспективі // Економіка і прогнозування. – 2002. – № 2. – С. 9–33.
5. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини : підручник / О.А. Грішнова – К.: Знання, 2006. – 559 с.
6. Лібанова Е.М. Бідність в Україні: діагноз поставлено – будемо лікувати? // Дзеркало тижня. – 2002. – № 13(337). – С. 10.
7. Лібанова Е.М. Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу : монографія / Е.М. Лібанова – К.: КНЕУ, 2008. – 328 с.
8. Людський потенціал: механізми збереження та розвитку : монографія / О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк, І.В. Качалова, Н.С. Власенко. – Донецьк: Ін-т економіки пром-сті НАН України, 2008. – 468 с.
9. Мандибур В.О. Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання / В.О. Мандибур – К.: Парлам. вид-во, 1998. – 255 с.
10. Миценко І.М. Рівень життя і його вплив на безпеку життєдіяльності людини // Економіка пром-сті. – 2004. – № 1. – С. 164–172.
11. Руженський М.М. Система соціального захисту населення у транзитивному суспільстві : монографія / М.М. Руженський – К.: ІПК ДСЗУ, 2005. – 384 с.
12. Соціальна безпека: теорія та українська практика : монографія / І.Ф. Гнибіденко, А.М. Колот, О.Ф. Новікова, В.М. Новіков, Б.Й. Пасхавер. – К.: КНЕУ, 2006. – 291 с.
13. Холод Н.М. Розподіл доходів та бідність у перехідних економіках: монографія / Н.М. Холод – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009 – 442 с.
14. Шевченко Л.С. Соціальні ризики та соціальна безпека праці: Монографія / Л.С. Шевченко – Х.: Право, 2009. – 278 с.
15. Гончарова С.Ю., Радущко Ю.П. Показники оцінки рівня життя населення в Україні / С.Ю. Гончарова, Ю.П. Радущко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.business-inform.net/pdf/2012/6_0/114_117.pdf.
16. Ватченко О.Б. Дослідження рівня життя населення в Україні / О.Б. Ватченко, Д.С. Козенко // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2010. – № 4. – С. 22–28.
17. Мірошниченко О.Ю. Теоретично-методологічні засади класифікації факторів впливу на рівень життя населення / О.Ю. Мірошниченко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 4. – С. 122–125.
18. Борейко І.П. Рівень життя населення: стан і тенденції / І.П. Борейко, О.Л. Голобородько // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: udau.edu.ua/library.php?pid=1384.
19. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О.А. Грішнова. – К.: Знання, 2001. – 254 с.
20. Краснікова О.М. Рівень життя населення в Україні: проблеми та перспективи / О.М. Краснікова // [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/prpdaa/2011/v2i3/258.pdf>.

21. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
22. Саввов А. Доходи населення України та їх динаміка / А. Саввов //

Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 2. – С. 121–126.

23. Державний бюджет і бюджетна стратегія в умовах економічних реформ : у 4 т. / ДННУ «Академія фін. управління»; за заг. ред. М.Я. Азарова. – К., 2011.

УДК 331.101.52:004

Шашко В.О.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
Донбаської державної машинобудівної академії*

ПРОФЕСІЙНІ МЕРЕЖЕВІ СПІЛЬНОТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена інформатизації сучасної системи професійної освіти і професійної діяльності, що супроводжується появою і стрімким розвитком різних інноваційних технологій. У статті актуалізується питання створення професійних мережових спільнот, як інструмент розвитку професійної компетентності, забезпечення якості та безперервності професійної освіти. Розглянуто суб'єкти та об'єкти комунікативної взаємодії професійних мережових спільнот.

Ключові слова: мережева спільнота, освіта, якість, професійна діяльність, інформаційні технології, інформаційно-освітнє середовище.

Шашко В.А. ПРОФЕСИОНАЛЬНЫЕ СЕТЕВЫЕ СООБЩЕСТВА КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ ПРОФЕСИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ, ОБЕСПЕЧЕНИЯ КАЧЕСТВА И НЕПРЕРЫВНОСТИ ПРОФЕСИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Статья посвящена информатизации современной системы профессионального образования и профессиональной деятельности, которая сопровождается появлением и стремительным развитием различных инновационных технологий. В статье актуализируется вопрос создания профессиональных сетевых сообществ, как инструмент развития профессиональной компетентности, качества и непрерывности профессионального образования. Рассмотрены субъекты и объекты коммуникативного взаимодействия профессиональных сетевых сообществ.

Ключевые слова: сетевое сообщество, образование, качество, профессиональная деятельность, информационные технологии, информационно-образовательная среда.

Shashko V.A. PROFESSIONAL ONLINE COMMUNITY AS A MEANS FOR THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE, QUALITY ASSURANCE AND CONTINUING EDUCATION

The article is devoted to the informatization of the modern system of professional education and activities, which are accompanied by the emergence and rapid development of various innovative technologies. The article actualizes the problem of creating professional online communities as an instrument of development of professional competence, quality and continuous professional education. The subjects and objects of communicative interaction of professional networking communities are considered.

Keywords: online community, education, quality, professional activity, information technology, information and educational area.

Постановка проблеми. Інформаційне суспільство створює нові сектори активного суспільно-економічного зростання та відповідні виклики освітнім інституціям. Глобальна тенденція інформатизації життя не обходить стороною і професійну спільноту. Системні проблеми професійного товариства багато в чому викликані проблемами професійної освіти, її відставанням від інформаційного суспільства, відставанням впровадження нових технологій.

Нові технології все активніше впливають на зміну і розвиток інформаційного освітнього середовища. Візуалізація, віртуальна реальність, «хмарні технології», штучний інтелект, робототехніка, нанотехнології, Інтернет-люди, Інтернет-речі та багато інших сучасних явищ вже сьогодні радикально і стрімко змінюють вигляд і структуру професійної освіти, а також системні вимоги до освітнього середовища. Цифрові технології утворюють нову соціалізацію та нові нерівності. Різко розвиваються соціальні мережі, віртуальне спілкування та контакти, найважливішими особливостями яких стали швидкість і незалежність від географічного місця розташування, мовних і культурних бар'єрів.

У системі професійної освіти визначається введена тенденція до застосування інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ) в адмініструванні [1, с. 28]. Чітко простежується аналогія з організацією такого середовища в професійних спільнотах і освітніх організаціях.

Аналіз останніх досліджень. Сучасні проблеми та перспективи інформатизації професійної освіти представлені в роботах українських та зарубіжних вчених: В. Андрущенко, В. Бикова, Н. Бойко, Б. Гершунського, В. Глушкова, Д. Давидова, Л. Долінера, Е. Дробкова, І. Захарова, І. Ібрагімова, О. Матвієнко, Н. Ничкало, Л. Хромченко і свідчать про необхідність створення нового типу навчання, способу отримання знань. Очевидним є зв'язок між інформаційно-комунікаційними технологіями і розширенням розвиваючого підходу в професійній освіті, підвищенням якості освіти. На тлі цього, однак, спостерігається слабка тенденція до формування освітніми організаціями власних інформаційних освітніх середовищ, заснованих на ІКТ.

Без створення і подальшого регулювання єдиного інформаційного освітнього середовища, загальних